

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קנט

הגמרא עוסקת בביאור מהי ההלכה ששלחו מארץ ישראל והיא 'קשה בידני ממונות':

אלא אי קשיא הא קשיא. היה יודע לו עדות בשטר עד שלא נעשה גזלן וכו': עד שהיה כשר בתחילה, וחתם על שטר של חבירו עד שלא נעשה גזלן, כשהיה כשר, ולאחר מכן נעשה גזלן, ונפסל לעדות. הוא אינו מעיד על כתב ידו, כיון שהוא גזלן ואינו נאמן. אבל אחרים מעידין. והניחה הגמרא, שאחרים יכולים להעיד ולקיים את חתימתו.

ודין זה קשה. אם הוא לא נאמן לקיים את חתימתו משום שהוא חשוד לשקר, מדוע אחרים נאמנים יותר ממנו? דהיינו מדוע שלא נחשוש שמא הוא חתם על השטר לאחר שכבר נפסל, והכל שקר. ומה זה יוסיף שהאחרים יקיימו את חתימתו הנעשית בשקר?!

דחייה: ומאי קושיא וכו': אולי לא בכך מדובר. אלא במקרה 'שהוחזק כתב ידו בבית דין' דהיינו בית דין כתבו קיום לשטר, וזה נעשה בזמן שהעד היה כשר. ועכשיו העדים לא מקיימים את חתימתו של העד הפסול, אלא שהם מעידים שהם חתמו על הקיום של בית דין. ולכן נאמנים. ודין זה לא קשה בדיני ממונות.

אלא אי קשיא - הא קשיא. היה יודע לו עדות בשטר עד שלא תפול לו בירושה וכו': מי שהיה אחד מעדי החתימה שבשטר לפני שירש את הרכוש שעליו הוא מעיד בשטר, וכעת הוא נהיה יורש עליו, וכגון שהקרובים יותר מתו. הוא אינו יכול לקיים כתב ידו, כיון שהוא נוגע בעדותו, שכעת הוא יורש. אבל אחרים, יכולים לקיים כתב ידו.

וזה קשה, מדוע אחרים יכולים לקיים? הרי נוגע בדבר פסול בגלל חשש משקר, ויתכן שהכל מזויף.

דחייה: ומאי קושיא וכו': אולי גם כאן מדובר שהוחזק כתב ידו בבית דין, והעדים מעידים על הקיום בבית דין, שהיה לפני שנעשה לנוגע בעדותו. וכנ"ל.

אלא אי קשיא - הא קשיא היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו וכו': מי שהיה עד חתימה בשטר לחבירו, ולאחר מכן נעשה חתנו, וכעת הוא פסול לעדות מצד קרוב. הוא אינו מעיד על כתב ידו, כי הוא כעת קרוב, אבל אחרים מעידים, כיון שהם לא קרובים.

זוהו קשה, אם הוא לא נאמן כי יש חסרון בנאמנותו, מדוע אחרים נאמנים? אולי הוא זייף את השטר כמו בגזלן ובנוגע בדבר.

וכי תימא: ואולי תתרץ שגם כאן מדובר שהוחזק כתב ידו בבית דין, ולכן הם מעידים על הקיום שנעשה לפני שנהיה קרוב. אי אפשר לומר כן משום שאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן, שהדין הזה אף על פי שלא הוחזק כתב ידו בבית דין!

דחייה: ומאי קושיא וכו': אולי הדין שקרוב פסול לעדות הוא 'גזירת מלך' כלומר גזירת הכתוב, ולא משום החשש שהוא משקר.

דאי לא תימא הכי: אם תרצה לומר שפסול של 'קרוב' הוא בגלל חשש משקר, אם כן, הרי משה ואהרן היו פסולים להעיד לחותנם. אך מדוע באמת לא יכלו להעיד לחותנם? וכי יעלה על הדעת שהם ישקרו? אלא, בהכרח שזו גזירת מלך למרות שהם נאמנים, כי התורה פסלה קרוב להעיד.

כך גם כאן, גזירת מלך היא שלא יעיד על כתב ידו לחותנו. אבל אחרים שהם לא קרובים יכולים להעיד. ואם כן אין כאן דין קשה בדיני ממונות.

אלא, לעולם כדאמרין מעיקרא: אלא ההלכה ששלחו מארץ ישראל היא כמו האפשרות הראשונה שאמרנו בעמוד הקודם. בן שמכר בנכסי אביו. ומה שהיה קשה "תחת אבותיך יהיו בניך", והנכד יורש את הסבא, ולא מכח אביו! התשובה - זה רק ברכה, שלצדיקים יהיו בנים ונכדים שירשו אותם. אבל הירושה באמת עוברת דרך האבא. ולכן זה 'קשה בדיני ממונות'. כי הלקוחות אומרים לו - אביך מכר, ומדוע אתה מוציא את הנכסים, והרי אתה בא מכח ירושת אביך.

קושיא: ומי מצית אמרת וכו': איך אפשר לומר ש"תחת אבותיך יהיו בניך" זה רק בכרכה, אבל באמת לענין דינא לא, אלא הנכד יורש את נכסי הסבא רק מכח אביו ולא ישר מכח הסבא. אך קשה -

הרי שנינו במשנה לעיל - נפל הבית עליו ועל אביו, או עליו ועל מורישי, והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב שרוצים לגבות את חובם מהירושה. והספק הוא מי מת ראשון. יורשי האב אומרים, הבן מת ראשון והוא לא ירש, ואחר כך מת האב, ולכן אין זכות לבעלי החוב של הבן שהרי הנכסים לא היו אצלו. ובעל חוב אומר, האב מת ראשון והבן ירש אותו, ואחר כך מת הבן, ולכן הם יכולים לגבות את חובם.

מאי לאו: לכאורה מדובר באופן ש"יורשי האב" הם בנים של האב, כגון חנוך בן ראובן שירש את הסבא יעקב. ואילו "מורישי" הם אחיו של ראובן שהוא ראוי ליורשם. והספק מי מת קודם.

ואי סלקא דעתך: ואם יעלה על דעתך לומר שהנכד לא יכול לומר מכח הסבא אני בא, כיון שהפסוק "תחת אבותיך יהיו בניך" הולך רק על ברכה. אם כן, גם על הצד שהבן מת ראשון ואחר כך מת האב, מדוע הבעל חוב לא גובה? שהבעל חוב יאמר לבניו של הבן - יש לי זכות לגבות את חובי מהירושה, שהרי הוא יורש מאביו.

דחיי: לא, יורשי האב אחיו מורישי אחי דאבוה: לא בכך מדובר. "יורשי האב" אינם הבן של ראובן, אלא אחיו. ואם ראובן מת ראשון, אחיו יורש את יעקב לא דרך ראובן, אלא ישר מיעקב שהרי גם הוא בנו של יעקב. ולכן אין ראייה מהמשנה שאומרים שהנכד יורש ישר מהסבא.

ו'מורישי' הם לא אחיו אלא אחים של אביו. דהיינו שנפל הבית על ראובן, ועל דוד שלו שהוא עשיו אחי יעקב. ולכן אם ראובן מת ראשון, יורשי עשיו יורשים את הכל. ואם קודם מת עשיו, יש זכות לראובן במקום יעקב. ואז הלקוחות יגבו ממנו את חלקו.

*

בעו מיניה מרב ששת, בן מהו שיירש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב: יוסף בן רחל שמת בחיי אימו רחל, ואח"כ מתה אמו, האם הוא יורש את אמו בקבר (= לאחר שמת) כאילו הוא חי כדי להנחיל לאחיו מן האב כגון לראובן בן יעקב שהוא אחיו רק מן האב ולא מן האב (= ראובן הוא בן לאה)?

אמר להו רב ששת: נפשוט את הספק מהברייתא - האב שנשבה, ומת בנו כאן בארץ מולדתו, וכן בן שנשבה, ומת אביו כאן בארץ מולדתו יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו.

רב ששת מבאר את הברייתא, ופושט את הספק:

היכי דמי? אם מדובר בכרייתא כפי שכתוב בה, קשה מי הם יורשי האב ומי הם יורשי הבן, שהרי יורשי האב הם יורשי הבן, שאם אין לאב ולבן בנים הרי שאחי האב יורשים את שניהם, ואם יש לבן בנים הרי הם יורשים גם את האב וגם את הבן.

אלא לאו הכי קאמר: אלא כך כוונת הברייתא - האב שנשבה ומת בשבי, ומת בן בתו (= נכדו) כאן בארץ מולדתו, או בן גג שנשבה ומת בשבי, ומת אבי אמו (= הסבא שלו) כאן בארץ מולדתו, ואנו לא יודעים האם הסבא מת ראשון או הנכד, ולנכד יש רק אחים מן האב וגם לסבא יש אחים, ובתו של הסבא שהיא אמו של הבן מתה עוד לפני כן.

כעת יש להסתפק למי שייכים הנכסים של הסבא (= האב שנשבה), אם הנכד מת ראשון הרי שאחיו של הסבא יורשים אותו (כיון שהסבא ירש את הנכד, ואח"כ שהסבא מת אחיו של הסבא יורשים את נכסיו). ואם הסבא מת ראשון, הרי שהאחים של הנכד (= שהוא בן בתו) מן האב יורשים את הנכסים, כיון שהאב מוריש לבתו בקבר, והיא מורשה לבנה (= הנכד), וכשהבן מת הוא מוריש לאחיו. וכיון שיש כאן ספק, הדין הוא שיורשי האב (= הסבא) ויורשי הבן (= הנכד) יחלוקו בנכסים.

ואם איתא: ואם הבן יורש את אמו בקבר, הרי גם אם הבן מת ראשון מדוע יחלוקו יורשי האב ויורשי הבן בנכסים? והרי יורשי הבן צריכים לקבל את הכל, שהרי הבן ירש את אמו למרות שהוא כבר מת, והוא מוריש את הנכסים לאחיו מן האב! ומכך שהברייתא אמרה שיחלוקו, משמע שאין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחים

מן האב!

אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי: גם ממשנתנו אפשר להוכיח כן - נפל הבית עליו ועל אמו, ולא ידוע מי מת ראשון, אלו ואלו מודים שיחלוקו. ואם הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחים מן האב מדוע יחלוקו, והרי גם אם הבן מת ראשון הוא יורש את אמו בקבר והוא מוריש את הנכסים לאחיו מן האב, ומכך שמשנתנו אמרה שיחלוקו משמע שאין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחים מן האב!

וטעמא מאי? מדוע באמת אין הבן יורש את אמו בקבר?

אמר אביי: נאמר לגבי בן "ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל", ונאמר לגבי בעל "ולא תסב נחלה ממטה

לְמִטָּה אַחַר כִּי אִישׁ בְּנִחְלָתוֹ יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ללמדנו שכשם שהבעל לא יורש את אשתו בקבר כך הבן לא יורש את אמו בקבר כדי להנחיל לאחים מן האב.

*

ההוא דא"ל לחבריה: מעשה באדם שאמר לחבירו 'את כל הקרקעות שקניתי מאדם ששמו 'בר סיסין' אני מוכר לך'. היתה קרקע אחת השייכת למוכר שקראו לה 'דבי בר סיסין', ולא היה ידוע האם קוראים לה כך בגלל שהוא קנה גם אותה מבר סיסין, ואם כן גם היא נכללת במכירה של הקרקעות. או שכך שמה של הקרקע מעולם והוא ירש אותה מאבותיו, ואם כן היא לא נכללת במכירה. וכך אכן טען המוכר שהוא לא קנה אותה מבר סיסין אלא ירש אותה מאבותיו.

הלכו לרב נחמן לדין תורה, ורב נחמן פסק שהקרקע שייכת לקונה, כי על המוכר מוטל להוכיח שהקרקע הזו אינה הקרקע שהיתה שיכת לבר סיסין. אמר רבא לרב נחמן האם כך הדין? והרי המוציא מחבירו עליו הראייה.

ורמי דרבא אדרבא ודרב נחמן אדרב נחמן: וממעשה זה קשה על רבא ורב נחמן שהם פסקו להיפך במקום אחר. **הגמ' מביאה את המעשה:**

דהוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ביתא: מעשה בכית שיש בו שני חלקים 'בית חיצון' ו'בית פנימי'. ובא בעל ה'בית הפנימי' ואמר למתגורר ב'בית החיצון' - 'מה אתה עושה בבית הזה?' אמר לו חבירו 'ממך קניתי אותו וגרתי בו שלוש שנים של חזקה'. אמר לו האיש 'אני גרתי בחלק הפנימי של אותו מבנה ובכל יום נכנסתי ויצאתי דרך הבית שלך, ואתה גרת בו ברשותי. ולכן לא מחיתי בך, כי השתמשתי איתך באותו בית שגרת בו בכל יום'.

אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה זיל ברור אכילתך: באו לרב נחמן לדין תורה. אמר רב נחמן למחזיק - עליך להביא עדים שגרת בבית החיצון לבדך שלוש שנים בלי האיש שבא איתך לדין תורה. (וכמוכן שלאיש המערער היו עדים שגם הבית החיצון היה שייך לו בעבר).

אמר ליה רבא, הכי דינא? המוציא מחבירו עליו הראייה: האם כך הדין? והרי הדין הוא שהמוציא מחבירו עליו להביא ראייה. וכאן המחזיק גר בבית שלוש שנים ויש לו עדים שגר בבית, ומכיון שהמערער טוען שהוא השתמש בבית יחד עם המחזיק, על המערער מוטל להביא עדים שהוא אכן נכנס ויצא דרך הבית החיצון, כי הוא בא

להוציא מהמחזיק. ואילו המחזיק בבית אינו צריך להביא עדים שהוא גר בבית החיצון לבדו, כי כרגע הוא כבר מוחזק בבית.

וממעשה זה **קשיא דרבא אדרבא וקשיא דרב נחמן אדרב נחמן**: כי במקרה הקודם רב נחמן העמיד את הבית החיצון ביד המוכר, ואמר שהמתגורר בבית וטוען שהוא הקונה עליו להביא ראייה (שהוא גר בבית לבדו). ואילו כאן רב נחמן מעמיד את הקרקע ביד הקונה, ועל המוכר מוטל להביא את הראייה. וכן רבא במקרה הקודם אמר שעל המוכר להביא ראייה, ואילו כאן הוא אומר שעל הקונה להביא ראייה.

תירוץ: דרבא אדרבא לא קשיא וכו'. 'שם' כלומר במקרה של 'בר סיסין' המוכר מוחזק בקרקע הזו, ולכן סובר רבא שעל הקונה מוטל להביא ראייה, כי הוא המוציא מחבירו. ואילו 'כאן' במקרה של הבית החיצון, הקונה מוחזק בבית כי הוא מתגורר בו כרגע, ולכן סובר רבא שהמוכר (בעל הבית הפנימי) צריך להביא את הראייה.

דרב נחמן אדרב נחמן נמי לא קשיא וכו'. במקרה של בר סיסין, מכיון שכולם קוראים לקרקע הזו 'בר סיסין' אם כן בפשטות היא חלק מהקרקעות שהוא קנה מבר סיסין, והמוכר הוא זה שבא לטעון שהיא קרקע אחרת שירש אותה מאבותיו, ולכן עליו להביא ראייה לדבריו.

אבל כאן בבית החיצון, הרי אם לקונה המתגורר בבית החיצון לא היתה חזקה אלא רק שטר, והמוכר המתגורר בבית הפנימי היה טוען שהשטר מזויף, הרי היה מוטל על הקונה לקיים את השטר (= להביא עדות על חתימות העדים שאינם מזויפות). ואם כן כשיש לו חזקה שהיא במקום השטר, והמוכר מערער על החזקה, על הקונה מוטל להביא ראייה שהחזקה שלו אכן חזקה גמורה (דהיינו שהוא גר לבדו בבית החיצון והמוכר לא נכנס ויצא דרך הבית שלו).

 הדרן עלך מי שמת